Avaluació dels Establiments de Turisme Rural d'influència al Parc del Garraf per a la implantació del Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental.

Carles Montañola Pujol | Jaume Royo Guirado| Eduard Salas Pascual | Rodrigo Sánchez Ramos

Resum

El present projecte té com a objecte d'estudi l'anàlisi de la situació ambiental en que es troben els ETR de l'àrea d'influència del Parc del Garraf (PG). En una primera fase, s'inventarien i analitzen els 12 ETR més propers als límits del sistema natural del PG, Parc d'Olèrdola i Foix a partir d'una ecofitxa de criteris ambientals d'àmbit general. Posteriorment, s'estudia la viabilitat d'implantació del Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental (DGQA) en els 6 ETR pilot escollits a partir d'una segona ecofitxa creada a partir dels criteris del distintiu. D'aquest detallat estudi s'extreuen relacions interessants com per exemple, que els ETR més aïllats del nucli urbà fan servir el doble de sistemes per obtenir energia que els establiments ubicats al recinte urbà i que actualment, el preu segueix estant més associat a confort que no pas a compromís ambiental. Finalment, s'elaboren unes propostes de millora i els pressupostos associats per que aquests ETR puguin complir les exigències del distintiu.

Paraules claus: *turisme rural, sostenibilitat, DGQA, ecoetiqueta, Parc del Garraf*

Abstract

This project aims to study the environmental RTE situation from the catchment area of the Garraf Park (PG). In the first phase, it is invented and analyzed the 12 RTE close to the limits of the natural system of PG, Olèrdola and Foix Park from an ecocard focused on general environmental criterias.
Subsequently, we study the feasibility of implementing the Emblem of Environmental Quality Guarantee (DGQA) in the 6 pilot RTE selected, from a second ecocard created from the criteria of the award. Finally, improvements and the associated budgets proposals are made for the pilot RTE. In this detailed study it is able to extract interesting relations such as the double use of efficient energy systems from most isolated RTE from establishments located in urban centre and currently, the price is still more associated with comfort than to environmental commitment. Finally, some proposals and their associated budgets are made for improvements in order to fulfil badge requirements.

Key words: *rural tourism, sustainability, DGQA, ecolabel, Garraf Park*

Resumen

El presente proyecto tiene como objeto de estudio el análisis de la situación ambiental en que se encuentran los ETR del área de influencia del Parque del Garraf (PG). En una primera fase, se inventarían y analizan los 12 ETR más cercanos a los límites del sistema natural del PG, Parque del Olèrdola y Foix a partir de una ecoficha de criterios ambientales de ámbito general. Posteriormente, se estudia la viabilidad de implantación del Distintivo de Garantía de Calidad Ambiental (DGQA) en los 6 ETR piloto escogidos a partir de una segunda ecoficha creada a partir de los criterios del distintivo.

De este detallado estudio se extraen relaciones interesantes como por ejemplo, que los ETR más aislados del núcleo urbano utilizan el doble de sistemas para obtener energía que los establecimientos ubicados en el recinto urbano y que actualmente, el precio sigue estando más asociado al confort que al compromiso ambiental. Finalmente, se elaboran unas propuestas de mejora y los presupuestos asociados para que estos ETR puedan cumplir las exigencias del distintivo.

Palabras clave: *turismo rural, sostenibilidad, DGQA, ecoetiqueta, Parque del Garraf*

Introducció

El turisme alternatiu, intenta donar èmfasi a la connexió entre l'entreteniment dels visitants i el medi ambient. És el tipus de turisme característic del Parc del Garraf, el qual permet una relació positiva entre locals i turistes, deixant els beneficis del turisme a la localitat. Aquesta tipologia engloba molts tipus de turisme com el Cultural, Natural, Advents o altres. Dins del turisme alternatiu, trobem els allotjaments rurals que es classifiquen en les modalitats de masia, masoveria, casa de poble compartida i casa de poble independent.

Els últims resultats estadístics[1], fan palès l'increment del turisme rural en els darrers anys; i és que, només a Catalunya, entre l'any 2000 i 2006, es van doblar els registres d'establiments de turisme rural. La gran majoria d'aquests, ubicats en comarques del nord i nord-est de Catalunya.
La continuïtat del sistema natural del Parc del Garraf i la disponibilitat i distribució d'Establiments de Turisme Rural (ETR) al seu voltant, ens obliga a considerar en la zona d'estudi els ETR pròxims al Parc del Foix i d'Olèrdola, fronterers amb el Parc del Garraf, ja que la influència dels diferents allotjaments no distingeix fronteres administratives en la continuïtat d'aquesta extensió natural. No obstant, com que el present projecte se centra en el Parc del Garraf, quan es fa referència a aquest, s'inclouen, en molts aspectes, el Parc del Foix i d'Olèrdola.

Les ecoetiquetes és un distintiu que informa i estimula als consumidors a escollir productes i serveis sostenibles. Tenen per objectiu promoure la demanda d'aquells productes que tenen un menor impacte ambiental associat. El Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental (DGQA, figura 3.1) és un sistema d'etiquetatge ecològic que es va crear a través del Decret 316/1994, de 4 de novembre, de la Generalitat de Catalunya i que disposa d'una sèrie de criteris ambientals (resolució MAH/2151/2009).

El Distintiu atorga, d'una banda, una informació millor i més fiable als consumidors i usuaris i, d'altra banda, promociona el disseny, la producció, la comercialització, l'ús i el consum de productes i de serveis que superen determinats requeriments de qualitat ambiental més enllà dels establerts com a obligatoris per la normativa vigent.

A través del DGQA i l'etiqueta Ecològica es garanteix als consumidors que aquests productes han passat per uns processos i tenen unes característiques ambientalment correctes.

El DGQA ja ha servit de marc de referència i estàndard de qualitat a l'hora de copsar l'estat ambiental del sector del turisme rural a Catalunya. És per això que ha estat escollit en el present estudi per a avaluar un seguit d'establiments a l'àrea d'influència del Parc del Garraf a través dels criteris establerts en ell.

[1] www.idescat.cat

A Catalunya, hi ha 38 establiments de turisme rural[2] que disposen del Distintiu de qualitat ambiental. Aquestes cases rurals tenen el Distintiu des de l'any 2002 i es troben situades en diferents comarques; cap al Garraf.

El Parc del Garraf disposa de la certificació del *Sistema Integral de Qualitat Turística Espanyola en Destinació (SICTED)* en la gestió de l'ús públic. L'objectiu de l'administració del parc és implantar la certificació *Q de qualitat*, un distintiu que ja ha estat atorgat a d'altres Parcs Naturals (el del Montseny i el de Sant Llorenç del Munt i l'Obac, per exemple). Aquest sistema de qualitat pretén millorar la relació amb el visitants i tenir en compte les seves opinions. D'aquesta manera, la política de gestió de qualitat del Parc brinda l'oportunitat d'anar més enllà en el procés d'eficiència i valorització de l'espai natural. D'aquesta manera es creu convenient i interessant l'estudi integral d'un sector del turisme que pot influir directament en el desenvolupament sostenible de la gestió del Parc.

L'elaboració d'aquest projecte ve justificada per la necessitat de determinar l'estat ambiental del sector del turisme rural de la zona d'influència al Parc mitjançant el DGQA; el distintiu que promou l'administració autonòmica i que representa un marc de referència per a que tot el sector disposi d'un estàndard de qualitat.

L'establiment de l'ecoetiqueta als diferents allotjaments proporcionarà un grau de distinció del Parc del Garraf respecte a altres zones de protecció i servirà com a element de cohesió entre els sectors Natura i Serveis que fins fa poc han estat gestionats independentment un de l'altre.

[2] Dades del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya

D'aquesta justificació de l'estudi, es desprenen els objectius següents:

Objectius principals

- Realitzar una diagnosi ambiental dels establiments de turisme rural (ETR) amb influència al Parc del Garraf (PG).
- Implantar una prova pilot del Distintiu de Garantia de Qualitat Ambiental (DGQA) a 6 ETR segons criteris de selecció.

Objectius específics

- Desenvolupar unes ecofitxes per inventariar i diagnosticar l'estat dels ETR d'àmbit general i pilot.
- Verificar si els criteris de ponderació de DGQA són els idonis.

Metodologia

La recollida de dades es realitza a través de dues ecofitxes derivades dels documents oficials del Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i de la reedició d'una plantilla de Barriche et.al.,(2008); una d'àmbit general i més qualitativa per al conjunts dels 12 ETR de la zona d'influència al Parc del Garraf, d'Olèrdola i el Foix i una d'específica per als 6 ETR pilots escollits. La primera resulta útil per a tenir una visió global de l'estat ambiental dels ETR malgrat que es troben dificultats en l'obtenció de la totalitat de les dades per la manca d'informació dels mateixos gestors de l'establiment així com el temps de resposta; associat al interès dels propietaris i a la disponibilitat de temps. Hagués estat interessant incloure-hi més criteris del DGQA per obtenir més informació específica, malgrat que hagués demorat encara més el temps de resposta del qüestionari, i per tant, el buidatge i tractament de dades posterior.

La segona ecofitxa resulta un èxit ja que s'utilitza com a material de camp en les visites als diferents ETR pilot i representa una eina útil per al posterior buidatge de dades en una matriu multicriterial.

Resultats

Mitjançant les dades obtingudes a través de l'ecofitxa d'àmbit general destinada als 12 ETR seleccionats, s'han extret les següents conclusions per a cada vector:

Gestió de residus

La recollida selectiva de vidre, paper i cartró i envasos i llaunes es realitza a tots els ETR estudiats, independentment de la tipologia d'allotjament. La separació i recollida de la fracció orgànica, piles i greixos és desigual segons la tipologia d'establiment; de les 4 masies, n'hi ha 3 que realitzen la separació de la fracció orgànica així com la meitat de les cases de poble d'ambdós tipus. Sols una quarta part de les masoveries realitzen la separació. Quant a la difusió de fulls informatius per promoure la separació de residus, només 1 dels 12 ETR compleix el criteri.

Gestió de l'aigua

S'observa una problemàtica global quant a estalvi d'aigua. Vuit ETR obtenen l'aigua de xarxa i els quatre restants de pou. Tan sols hi ha un establiment de tipus masoveria que disposa d'un registre de consum d'aigua. Com a fet més remarcable observem com menys de la meitat d'ETR utilitzen algun tipus de sistema d'estalvi.

Eficiència energètica

En aquest apartat s'observen deficiències en el compliment de criteris en tots els ETR. Menys d'una quarta part dels allotjaments utilitzen algun sistema d'estalvi energètic com l'ús de finestres de doble vidre o bombetes de baix consum. Només 2 ETR disposen d'un registre de consum i d'informació sobre l'estalvi energètic. Gran part dels establiments, degut al seu aïllament d'un nucli poblacional, obtenen l'energia per a la calefacció a partir de dipòsits de gasoil. L'origen de l'electricitat en tots ells prové de la xarxa elèctrica i un d'ells disposa de plaques solars tèrmiques.

Compres

Tots els establiments que ofereixen servei de restauració utilitzen productes locals per elaborar els àpats malgrat que molts dels productes ofertats són amb embolcall individual tret de 2 ETR, tal com vol fomentar el DGQA.

Integració paisatgística i vegetació

Les construccions dels ETR van des del s.X fins als s.XVIII, llevat d'una casa de poble de 1970. Totes elles mantenen la construcció típica de l'època amb algunes remodelacions i la majoria incorporen elements a l'estil característic de les antigues masies i cases de poble.

Contaminació acústica

A cap ETR s'observen indicis de possible contaminació acústica; en cap moment i ha hagut cap mena de queixa per part de l'usuari com del servei de l'establiment. Habitualment el perfil d'usuari que s'hi allotja busca la tranquil·litat del medi que l'envolta.

Informació i comunicació ambiental

Pel que fa a la disposició d'informació ambiental que promogui una estada sostenible, només trobem un establiment que en proporcioni. Tot i això el 89% disposa d'informació del medi natural que l'envolta. Finalment, el 75% dels ETR ofereixen informació sobre el transport públic de la zona.

Estat i propostes de millora per als ETR pilot

La taula mostra el grau de compliment de criteris bàsics i opcionals dels diferents vectors considerats pel DGQA en el conjunt dels 6 ETR pilot. A diferència de l'avaluació per als 12 ETR, aquí es consideren tots els criteris proposats pel distintiu.

Taula 1: Compliment dels criteris bàsics i opcionals per vectors.

Vector ambiental	Compliment dels criteris bàsics	Compliment dels criteris opcionals
Gestió de residus	69%	17%
Estalvi d'aigua	42%	19%
Piscina	100%	40%
Eficiència energètica	63%	37%
Compres	100%	23%
Integració paisatgística	100%	-
Soroll	100%	-
Informació ambiental	61%	40%

El conjunt dels ETR pilot seleccionats presenten dificultats en la gestió de l'estalvi de l'aigua, la disponibilitat d'informació ambiental, en l'eficiència energètica i la gestió de residus en aquest ordre. Val a dir que són els vectors que més criteris bàsics contemplen en el DGQA, a diferència dels vectors on s'assoleix el 100% de compliment.

A la Taula 2 es poden observar els 6 establiments de turisme rural seleccionats per la prova pilot d'implementació del DGQA i el percentatge de criteris bàsics que compleixen. Per obtenir el DGQA han de aconseguir el 100% dels criteris bàsics. S'han establert uns rangs per valorar els percentatge de criteris que compleixen:

- Per sota del 50% de criteris bàsics complerts, s'estableix una situació que requereix un esforç important.
- Els ETR que es troben entre el 50 i el 75 % de criteris complerts es considera que es troben en una situació millorable i que amb un esforç econòmic assequible podrien optar a complir el 100% dels criteris obligatoris.
- >75% dels criteris bàsics complerts es considera que es troben en una situació molt bona per poder optar al distintiu i l'esforç econòmic no ha de suposar majors inconvenients.

Taula 2: Percentatge de criteris bàsics que compleixen els ETR pilot

ETR	Gestió Residus (%)	Estalvi d'aigua (%)	Piscina (%)	Eficiència energètica (%)	Compres (%)	Integració Paisatgística (%)	Soroll (%)	Info. Ambiental (%)	**Total (%)**
Can Ramonet	100	75	100	88	100	100	100	100	93
Cal Simó	50	25	100	50	100	100	100	66	57
Can Parellada	50	25	100	25	100	100	100	33	46
La Merla Blanca	50	25	---	88	100	100	100	33	63
Cal Mestre	75	50	100	63	100	100	100	66	71
Ca l'Helena	88	50	100	63	100	100	100	66	76

Font: elaboració pròpia

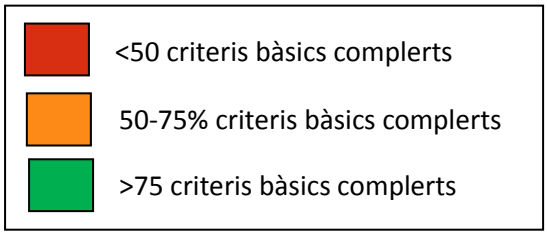

Analitzant els resultats per cada establiment, s'obtenen les següents conclusions:

Ca l'Helena i Can Ramonet presenten un millor estat. Són els ETR amb major grau de compliment dels criteris bàsics, superant el 75%. Destaquen en apartats com gestió de residus i eficiència energètica, dos dels vectors amb més pes dins el distintiu DGQA. Com a conseqüència la inversió econòmica que haurien de fer per assolir el 100% dels criteris i poder obtenir el distintiu no suposaria un cost massa elevat.

Seguidament tenim Cal Mestre, la Merla Blanca i Cal Simó, que es troben en una situació més desavantatjosa en relació els ETR esmentats anteriorment; els i manca gran part dels criteris de gestió de residus i estalvi d'aigua. En general requeriria una inversió moderada.

Finalment trobem l'establiment de Can Parellada, que amb el 46%, és l'ETR que menys criteris bàsics compleix. Aquest baix percentatge es degut als pocs criteris complerts en vectors com estalvi d'aigua, eficiència energètica i informació ambiental. Tots tres tenen força pes en el global de criteris en el document DGQA i per tant per assolir el distintiu, l'establiment hauria de fer front a una despesa massa gran per obtenir el distintiu, de manera que es recomanaria un inversió paulatina per intentar guiar l'establiment sota uns criteris més sostenibles als actuals.

Discussió

Una vegada inventariats tots els resultats, s'ha cregut convenient buscar relacions entre diferents vectors per analitzar-les i poder extraure conclusions posteriorment. Amb tot, cal tenir en compte la limitació que presenten els resultats i interpretacions extrets en no disposar d'informació suficientment exhaustiva.

:: **Qualitat ambiental *vs* preu**: tenint en comte els vectors residus, estalvi d'aigua i electricitat i informació ambiental, i considerant un mateix pes tant per als criteris obligatoris com opcionals, s'arriba a la conclusió que no existeix relació significativa. Es pot deduir que el preu és funció més del grau de confort que no del compromís ambiental.

:: **Reciclatge de matèria orgànica (m.o.) *vs* distància als contenidors municipals**: es distingeix entre dues categories d'establiments en funció de si la seva distància als contenidors municipals és superior o no als 200 metres. S'escull la m.o. per suposar més d'una tercera part en pes del total del residu, per la seva valorització després d'un senzill tractament en forma de compost reutilitzable al mateix establiment i per ser el residu que rep un tractament més desigual per part dels ETR. Els resultats conclouen que són aquells que tenen els contenidors més lluny els que realitzen separació de fracció orgànica. No es pot atribuir, doncs, la distància dels contenidors com un factor condicionant i limitant per al reciclatge de m.o. de manera que queda subjecte a diferents criteris de gestió dels ETR.

:: **Procedència de l'aigua *vs* sistemes d'estalvi**: els resultats posen de manifest la notable diferència que hi ha en la utilització de sistemes economitzadors d'aigua (airejadors, limitadors de cabal...) que proposa el DGQA en funció de l'obtenció de l'aigua consumida. Els ETR amb pou propi n'utilitzen, tan sols, un 15% dels proposats, mentre que el percentatge puja fins el 42'5% en els establiments connectats a la xarxa.

Disposar d'aigua "gratuïta" (no han de pagar un cànon a l'erari públic) no ajuda a l'adopció de mesures per reduir el seu consum ja que, probablement, distorsiona la percepció de recurs escàs i valuós. Com a apunt que ho reforça, cal destacar que cap establiment amb pou té instal·lat cap aparell de comptabilització del consum (bomba comptador...).

:: **Origen de l'electricitat *vs* aïllament del ETR**: l'anàlisi conclou que les cases aïllades fan servir, de mitjana, el doble de sistemes per a obtenir energia que les ubicades a dintre del nucli urbà (4 fonts les primeres per 2 les segones). Les raons poden ser històriques, ja que durant segles han aprofitat els recursos que tenien més a l'abast, com d'autonomia, ja que no poden estar a expenses de un possible tall en el subministrament general de la xarxa.

:: **Informació oferta sobre l'entorn *vs* distància al parc més proper**: l'estudi es fa atorgant el mateix pes als criteris d'informació exigits pel DGQA. Amb un coeficient de correlació força acceptable (R^2= 0,62), s'estableix una relació de paràbola invertida de grau dos similar a la corba de Kuznets. És a dir, a distàncies intermèdies (de 3 a 4 km) és on els establiments disposen de més informació, mentre que els més allunyats (a partir de 7 km) i els més propers no en tenen gaire. Una explicació plausible pot ser que els ETR que estan lluny no perceben el parc com a un punt d'atracció de clients important, i els que estan molt a prop (i fins i tot a dins) pressuposen que el visitants ja el coneixen i que ha estat una de les raons per escollir els seu establiment i, per tant, no els hi cal informació gaire extensa.

:: **Sistemes d'estalvi d'aigua *vs* eficiència energètica**: de l'estudi es desprèn que hi ha una feble, però positiva, relació entre la utilització de sistemes per reduir el consum d'aigua i el compliment dels diferents criteris d'eficiència energètica del DGQA. El fet, però, que aquesta relació no sigui prou forta (R^2= 0,48) probablement estigui relacionat amb la disponibilitat d'aigua de pou propi per la major part dels ETR, la qual cosa no ajuda a l'estalvi d'aquesta en no haver-la de pagar a l'administració.

A la Taula 3 es troben resumits, de forma de percentual, els criteris complerts pels diferents ETR escollits a la prova pilot, així com les accions més importants proposades per assolir el DGQA i el cost aproximat d'aquestes.

Taula 3: Propostes de millora per als 6 ETR pilot.

ETR	**Criteris complerts**		**Accions de millora**
	bàsics	**opcionals**	
Can Ramonet	**93%**	**26%**	- instal·lació de limitadors de cabal d'aigua en aixetes, cisternes i dutxes. - obtenció d'un comptador bomba per dur un registre del consum hídric. - instal·lació de bombetes de baix consum - obtenció d'un compostador per m.o.
		Inversió de millora:	**842€**
Cal Simó	**57%**	**36%**	- instal·lació d'una nova caldera amb rendiment superior al 85%. - obtenció d'un comptador bomba per dur un registre del consum hídric. - instal·lació de sistemes d'estalvi d'aigua en aixetes, cisternes i dutxes.
		Inversió de millora:	**4.000€**
Can Parellada	**46%**	**10%**	- instal·lació de finestres de doble vidre a tot l'establiment. - instal·lació d'una nova caldera amb rendiment superior al 85%. - instal·lació de bombetes de baix consum.
		Inversió de millora:	**35.300€**
La Merla Blanca	**63%**	**26%**	- instal·lació de limitadors de cabal en aixetes i dutxes. - compostador per la m.o. - termòstats individuals a les habitacions.
		Inversió de millora:	**1.000€**

ETR	Criteris complerts		Accions de millora
	bàsics	opcionals	
Cal Mestre	**71%**	**42%**	- instal·lació d'airejadors i limitadors en dutxes. - revisió anual de la caldera per un tècnic. - termòstats individuals a les habitacions.
	Inversió de millora:		**600€**
Ca l'Helena	**75%**	**35%**	- instal·lació d'airejadors i limitadors de cabal. - opcional: instal·lació tractament per la piscina respectuós amb el medi.
	Inversió de millora:		**335€**

Un cop utilitzats els criteris del DGQA de forma exhaustiva en els diferents establiments de la prova pilot, s'han observat certes mancances en alguns dels punts establerts pel distintiu. En alguns casos, aquestes critiques i propostes coincideixen amb l'estudi previ de Barriche et al. (2008) sobre ETR al PNAP. A la Taula 4 es detallen els punts susceptibles de revisió.

Taula 4: Critiques al DGQA i propostes de millora

Criteris bàsics
Punts criticats interessants en Barriche et. al., 2008.
-El DGQA doncs, hauria d'incloure l'obligatorietat d'usar comptadors de consum tant per al sistemes generadors d'energia com per als d'obtenció d'aigua. -Dóna el mateix pes a tots els criteris bàsics independentment de la seva repercussió ambiental
Punts criticats des del present estudi:
- La obligatorietat de retolar els diferents contenidors de reciclatge es excessiva en tant que només hi tenen accés els gestors de l'establiment i aquests ja són coneixedors de la separació de la brossa. Es creu més adient la inclusió d'aquest criteri dins dels opcionals. - La obligatorietat de disposar de fulls informatius del transport públic de la zona, tenint en compte que la majoria d'ETR es troben aïllats o en pobles on és molt difícil que el transport col·lectiu pugui arribar-hi. La pràctica totalitat del usuaris s'hi desplacen en vehicle propi.

Criteris opcionals
Punts criticats interessants en Barriche et. al., 2008
- Segons la normativa del DGQA, aquesta obliga a puntuar en 4 de les 8 categories possibles de criteris opcionals. Els vectors de soroll i integració paisatgística, no disposen

de criteris opcionals on poder puntuar.

- Dels 50 punts optatius, no hi ha cap mínim de puntuació en cada criteri.

- Els allotjaments rurals independents no poden optar al criteri opcional de l'apartat de les compres de no proporcionar productes amb embolcall individual. Només lloguen l'ETR però no ofereixen aliments.

Punts criticats des del present estudi:

- El 100% d'ús de dutxes simples, hauria d'estar valorat amb punts opcionals (4p) tenint en compte que s'estalvia el 75% de consum d'aigua[3] respecte les banyeres.

- El criteri opcional que atorga fins a 12 punts (6 per sistema) d'aprofitament de l'energia sobrant provinent de sistemes energètics per a produir fred i/o calor té una qualificació desmesurada per l'estalvi real de l'energia que s'obté d'aquests sistemes.

- S'hauria de premiar amb punts opcionals el bon aïllament tèrmic de l'ETR. Distingir entre l'aïllament de parets i el de la taulada ja que cadascun permet estalviar entre un 20% i 40% del consum de calefacció[4].

- El criteri opcional de finestres de doble vidre hauria de ser un dels criteris bàsics, ja que les finestres amb vidre simple, poden arribar a perdre entre el 10% i 25% d'energia calorífica[5]

- En l'apartat de piscines, s'hauria de valorar amb punts opcionals aquells allotjaments que cobreixen la piscina amb lones o algun tipus de cobertura protectora. Aquest sistema permet aïllar la piscina durant els mesos inactius i evita que es degradi la qualitat de l'aigua, ja que, en molts casos, es veuen obligats a buidar-la i omplir-la de nou amb una conseqüent despesa d'aigua.

Tant les crítiques com les propostes de millora foren enviades al Departament de medi Ambient i Habitatge el dia 03/01/2010.

[3] Confederació del Turisme Rural i l'Agroturisme de Catalunya (TURALCAT); Bones pràctiques per a la sostenibilitat

[4] TURALCAT; Bones pràctiques per a la sostenibilitat

[5] U.S Department of Energy; Energy efficiency & Renewable Energy. 2009

Bibliografia

Llibres i documents:

Barriche, R. et al 2008. Ecoetiquetes de serveis: establiments de turisme rural en l'àmbit del Parc Natural de l'Alt Pirineu. Universitat Autònoma de Barcelona.

Cànoves, G. et al. 2005. Turismo rural en Cataluña: condicionantes de la oferta y la demanda. Universidad Autónoma de Barcelona. Departamento de Geografía.

Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. Número 5431 – 29.7.2009. Resolució MAH/2151/2009. Criteris ambientals per a l'atorgament del distintiu de garantia de qualitat ambiental ens els establiments de turisme rural.

Solsona M, J. Calidad en la gestión de alojamientos turísitcos rurales pag. 65-89. Agencia Valenciana de Turismo.

Pàgines web:

- Agencia Catalana de l'Aigua: http://mediambient.gencat.net/aca/ca/inici.jsp
- Associació Tursime Sostenible: http://www.turismesostenible.info
- Calidad turística española: http://www.calidadturistica.es/
- Carta Europea de Turismo sostenible: http://www.turismosostenible.es/articulos/carta-europea.pdf
- Consorci de Turisme del Garraf: http://www.garraftour.com
- Diputació de Barcelona: http://www.diba.es
- DGQA: http://mediambient.gencat.net
- Generalitat de Catalunya: http://www.gencat.net
- IDESCAT: http://www.idescat.cat
- Parc Natural del Garraf: http://www.diba.es/parcsn/parcs/index.asp?parc=10
- SICTED: http://www.calidadendestino.es
- U.S Department of Energy; Energy efficiency & Renewable Energy: http://www.eere.energy.gov